

GEOGRAPHICAL SCIENCES

ДИНАМІКА ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТРАНСПОРТНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ

Андрійчук Віктор Віталійович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Власенко Руслана Петрівна,
к.б.н., доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Вступ. Машинобудування є комплексною галуззю переробної промисловості України, яка спеціалізується на проектуванні, виробництві і експлуатації машин та комплектуючих до них.

З кожним роком значення машинобудування в усіх країнах світу, у тому числі України – зростає, що обумовлено виготовленням машинобудівними підприємствами знарядь виробництва для створення матеріальних благ населення. Однією із ланок загальної машинобудівної промисловості є транспортне машинобудування, яке спеціалізується на виготовленні транспортних засобів різного типу та призначення [6].

Транспортна промисловість є однією із найважливіших галузей економіки країни, яка створює робочі місця для близько 150 тис. осіб та робить вагомий внесок у внутрішній валовий продукт України. Розвиток машинобудівного комплексу має бути одним із пріоритетних напрямків діяльності органів державної влади, що сприятиме формуванню виробничого потенціалу інших галузей, впровадженню досягнень науково-технічного прогресу та зростанню матеріального забезпечення населення.

Мета роботи: проаналізувати динаміку обсягів виробництва продукції

підприємствами транспортного машинобудування на території України.

Матеріали та методи. Використано загальнонаукові теоретичні та емпіричні методи – аналіз, синтез.

Результати та обговорення. Автомобільний потенціал України був закладений ще до початку її незалежності. До 1991 р. автомобільний комплекс України включав чотири автомобільні заводи, які мали різну річну потужність виробництва: Запорізький та Луцький автозаводи, Кременчуцький та Львівський автобусний завод [5, 6, 8].

Втрата колишніх ринків збуту та нерозуміння нових умов ведення бізнесу призвели до досягнення у 2000 р. мінімуму виробничої активності в автомобільній промисловості України. Поштовхом до відродження автомобільної галузі стало налагодження партнерських відносин з південно-корейськими автовиробниками Daewoo, Kia, Hyundai щодо спільного виробництва автомобілів та організації автоскладальної діяльності на базі українських автозаводів. [1, 4, 6].

Впродовж останніх десятиріч [1, 2, 3] в Україні спостерігається негативна тенденція розвитку машинобудівної галузі. Свідченням цього є помітне скорочення частки великих та середніх машинобудівних підприємств, тоді як частка малих, навпаки, збільшилася (рис. 1).

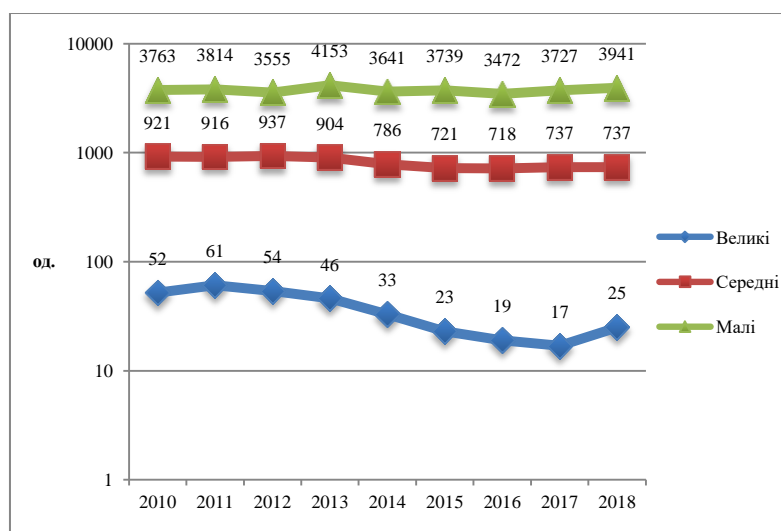

Рис. 1. Динаміка кількості машинобудівних підприємств України

За даними Люльова [7], такі зміни призводять до значної втрати валового

внутрішнього продукту. На його думку, це пов'язано, насамперед, із переходом капіталу з неефективних сегментів ринку у високоефективні, що призводить до ліквідації частини машинобудівних підприємств.

Відповідно до даних [3], одними з найбільших підприємств транспортного машинобудування України є ПАТ «Промавтоінвест», Корпорація «Богдан», ПрАТ «Єврокар», Корпорація «Еталон» та ПАТ «Черкаський автобус». У 2021 р. ПАТ «Єврокар» та ПАТ «Промавтоінвест» випустили 7377 автомобілів (рис. 2).

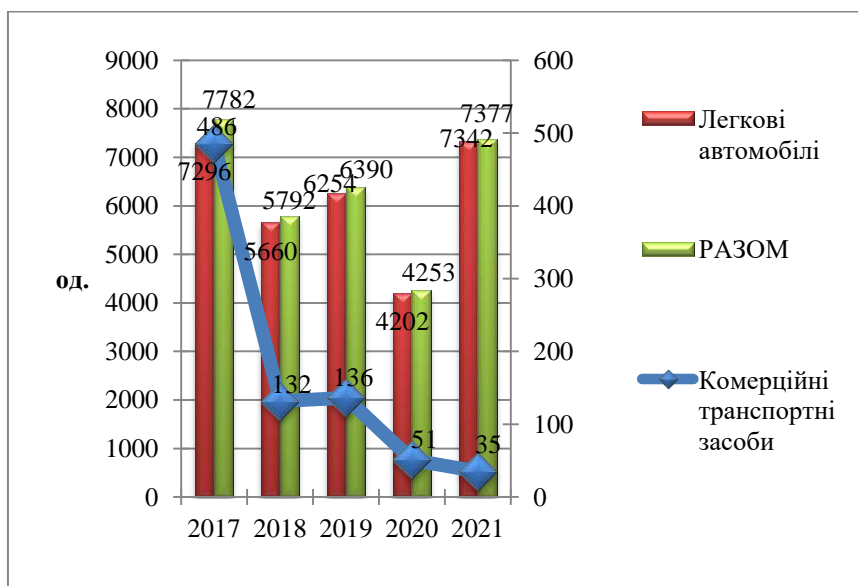

Рис. 2 Динаміка виготовлення автомобілів в Україні протягом 2017-2021 рр.

Відповідно до даних рисунку 2.2, найбільшу кількість автомобілів було виготовлено у 2017 р. – 7782 одиниці, з яких 93,75% становили легкові автомобілі та 6,25% – комерційні транспортні засоби які призначені для отримання доходу (вантажні автомобілі, автобуси, мікроавтобуси, спеціальна техніка тощо). Найменшу кількість автомобілів за досліджуваний період було виготовлено у 2020 р. – 4253 од. (98,80% легкових та 1,2% комерційних). Таке зниження показників виробництва може бути пов'язане із призупиненням діяльності підприємств внаслідок карантинних обмежень через поширення коронавірусної інфекції.

Загалом, за 2017-2021 рр. загальна кількість вироблених автомобілів

зменшилася на 5,2%, при збільшенні виробництва легкових автомобілів (+0,63%) та значному зниженні виробництва комерційних автомобілів (-92,8%).

Станом на 2021 р. виробничі потужності автопідприємств України становили близько 250 тис. автомобілів/рік, у тому числі великого складання, зокрема ЗАЗ (150 тис. шт.), Єврокар (50-100 тис. шт.), Черкаський автобус (20 тис. шт.). При цьому, з 2008 р. ліквідовано частину виробничих потужностей-понад 200 тисяч автомобілів/рік. Такими автомобілями є КрАСЗ (40 тис. од.), Віпос (45 тис. од.), Іллічівський автоагрегатний завод (50 тис. од.), КримавтоГАЗ (5 тис. од.), Корпорація «Богдан» (50 тис. од.) [9].

Одними із загальноновизнаних автовиробників в Україні є підприємства ПрАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» та ПрАТ «Єврокар». ПрАТ «ЗАЗ» є одним із підприємств України із повним циклом виробництва легкових автомобілів, що включає зварювання, штампування, фарбування, оснащення кузова та складання автомобілів. Основними видами діяльності є великосерійне та дрібноузлове складання. Підприємство постійно вдосконалює своє високотехнологічне виробництво [9, 10, 12].

Відповідно до даних рисунку 3, за період 2017-2020 рр. кількість вироблених автомобілів підприємством ПрАТ «Єврокар» переважала над кількістю виробництва ПрАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» у середньому на 85,62%. У 2021 р. перевагу у виробництві, навпаки, мав ПрАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» – на 10,09%. Обсяги виробництва ПАТ «Черкаський автобус» протягом досліджуваних років були незначні – у середньому 52 од./рік.

Найбільшу кількість автомобілів підприємством Єврокаром було виготовлено у 2018 р. (5659 од./рік), Запорізьким автомобілебудівним заводом-у 2021 р. (3866 од./рік), Черкаським автобусом – у 2019 р. (121 од./рік).

Найменшу кількість автомобілів Єврокар випустив у 2020 р. (3386 од./рік), тоді як Запорізький автомобілебудівний завод у 2019 р. – лише 15 од./рік, що є значним показником скорочення обсягів виробництва (-99,08%), порівняно із показниками 2017 р.

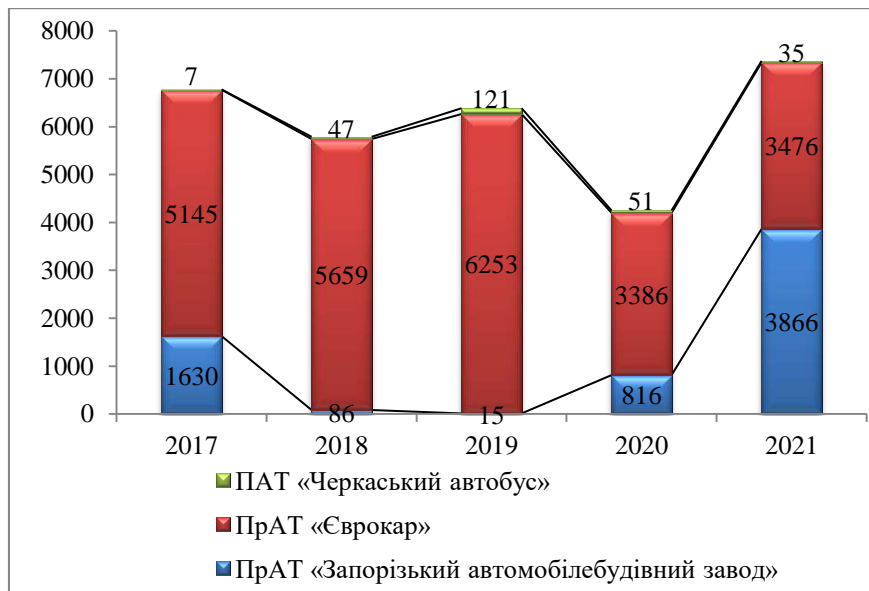

Рис. 3. Динаміка виробництва автомобілів підприємствами України протягом 2017-2021 рр.

Зниження обсягів виробництва автомобілів ПрАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» протягом 2017-2019 рр. за відомостями [3, 9] пов'язано, насамперед, із кризою підприємства внаслідок падіння внутрішнього ринку нових автомобілів, втратою зовнішніх ринків та кредитними боргами.

Відновлення виробництва автомобілів Запорізьким автозаводом розпочалося у 2020 р. внаслідок підписання контракту з Renault Group. Перед початком проекту завод пройшов масштабну модернізацію для відповідності міжнародним стандартам якості та запровадив систему контролю якості Alliance Production Way [11].

У 2020 р. завод запустив виробництво лінійки Renault Arkana кросовер, автомобілі якої працювали за принципом крупноузлового складання машинокомплектів. У цьому ж році ЗАЗ вперше від початку року випустив 248 легкових автомобілів [11].

ПрАТ «Єврокар» має гнучку конкурентну структуру, переваги якої були визначені на етапі становлення та отримали подальший розвиток (рис. 2.4). Гнучкість виробничого процесу заводу забезпечується сучасною технікою, обладнанням та лініями «Transsystem» (Польща), «Hropinska Mechanical Engineering» (Чехія), «Eisenmann» (Німеччина) та ін., а також автоматизованого

контролю на всіх етапах виробництва [10].

Гнучкість зовнішніх логістичних процесів обумовлена розташуванням заводу у географічній близькості (близько 2 км) від кордонів з Угорщиною, Словаччиною та поблизу технопарку Соломоново, що знижує витрати для машинної доставки та підвищення продуктивності у збуті продукції.

Автомобільна промисловість України представлена також підприємствами з вироблення комплектуючих та деталей для транспортних засобів. На теперішній час майже всі підприємства суднобудівного кластеру України технологічно відстають від європейських та азійських конкурентів (окрім ССЗ «Нібулон»), що ускладнює конкурування вітчизняної продукції на зовнішніх ринках.

Висновки. Встановлено, що за останні десятиріччя в Україні спостерігається негативна тенденція розвитку машинобудівної галузі, про що свідчить помітне скорочення частки великих та середніх машинобудівних підприємств.

Одними з найбільших підприємств транспортного машинобудування України є ПАТ «Промавтоінвест», Корпорація «Богдан», ПрАТ «Єврокар», Корпорація «Еталон» та ПАТ «Черкаський автобус». Транспортна промисловість України представлена підприємствами з вироблення комплектуючих та деталей для транспортних засобів. Для суднобудівних заводів України характерне одиничне та дрібносерійне виробництво. Протягом 2016-2020 рр. обсяги виробництва переважної більшості видів продукції українського машинобудування у кількісному вимірі мали тенденцію до зменшення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Автотранспорт в Україні, 2021. URL: https://ukrautoprom.com.ua/wpcontent/uploads/2020/07/Motor_vehicles_Ukraine-07.x90153.pdf (дата звернення: 15.10.2024).
2. Асоціація автомобілебудівників України. Статистика виробництва.

URL: <https://ukrautoprom.com.ua/> (дата звернення: 15.10.2024).

3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 06.10.2024).

4. Зарічна Т. С., Тарасова К. І. Машинобудування України: сучасний стан, структура та тенденції розвитку галузі. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць*. Вип. 5. Ч. І. Одеса. 2019. С. 68-76.

5. Короткий Ю. В. Машинобудівна промисловість України: здобутки та перспективи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент*. 2015. № 11. С. 117-120.

6. Кривоконь М. О. Машинобудування України: стан, динаміка та перспективи розвитку з використанням ефективних концепцій антикризового управління. *Інтелект XXI. Бізнес та інтелектуальний капітал*. 2016. №5. С. 182-186.

7. Люльов О. В. Формування стратегій розвитку підприємства в умовах незбалансованої економіки: дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Суми, 2011. 186 с.

8. Машинобудівна галузь в Україні: потенціал та можливості для розширення експорту на період до 2021 року: аналітичний звіт / Міністерство економіки України. Департамент розвитку експорту, 2019. 350 с.

9. Розвиток машинобудування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: монографія; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2022. 137 с.

10. ПрАТ «Єврокар». URL: <https://www.skoda-auto.ua/company/skoda-prat-eurocar> (дата звернення: 14.10.2024).

11. ПрАТ «Запорізький автомобілебудівний завод». URL: <http://www.zaz.ua/ukr/about/about.html> (дата звернення: 14.10.2024).

12. Яковлева В. А. Сучасні технології у процесі навчання соціально-економічної географії України та світу / В. А. Яковлева, Р. П. Власенко, Т. В. Андрійчук. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 38. С. 57-61.